

Rasszalapú populizmus Donald Trump online politikai diskurzusában

Elnöki retorika a faji egyenlőséggel szemben

Szöllőskei Levente
Pannon Egyetem

Korunk politikai világát lehetetlen anélkül hatékonyan értelmezni, hogy ne fejtenénk fel aprólékosan a politikai vezéregyenlőségek kommunikációját. Dolgozatomban Donald Trump amerikai elnök populista politikai kommunikációjának jellemvonásait térképezem fel a faji megkülönböztetés ellen fellépő polgári mozgalomhoz kapcsolódó online diskurzuson keresztül. A 2017 és 2020 között keletkezett korpusz Donald Trump Twitter-bejegyzéseiből állt, amelyeket a kritikai diskurzuselemzés módszerével vizsgáltam. Amellett érvelek, hogy az elnök a populista politikai kommunikáció alapvető eszközeit alkalmazta politikai tartalmú Twitter-bejegyzéseiben is, hiszen célja a politikai napirend kisajátítása és az Egyesült Államokban élő rasszok megoldatlan problémáinak ignorálása volt.

Kulcsszavak: diskurzuselemzés, Donald Trump, politikai kommunikáció, populizmus, twitter

Race-Based Populism in Donald Trump's Online Political Discourse

Presidential Rhetoric in Opposition to Racial Equality

It is impossible to effectively interpret the political world of our time without meticulously analysing the communication strategies of political leaders. This paper maps the characteristics of US President Donald Trump's populist political communication based on an online discourse on a civil movement that took a stand against racial discrimination. The corpus, created between 2017 and 2020 and aimed at undermining the movement, consists of Donald Trump's Twitter posts submitted to critical discourse analysis. This paper argues that the President used the fundamental tools of populist political communication even in his politically charged Twitter posts, as his aim was to dominate the political agenda and to ignore the unresolved issues of race in the US.

Keywords: discourse analysis, Donald Trump, political communication, populism, twitter

1. Bevezetés: elméleti keret és kutatási cél

A tömegmédiák, különösen a közösségi médiumok politikai térbe való integrálódása jelentős változásokat idézett elő a politikai kommunikáció szerkezetében és dinamikájában. A politikai aktorok számára elkerülhetetlenné vált az új médiához való alkalmazkodás, ami új kommunikációs stratégiák kialakulásához vezetett. A folyamat egyik következményeként az úgynevezett „celebpolitikusok” előtérbe kerülése figyelhető meg, amely a politikai üzenetek közvetítésének módusait is megváltoztatta. A figyelem megragadása ugyan nem új elem a politikai kommunikációban, de a közösségi média által létrehozott információs közeg jelentős mértékben átalakította a kommunikációs kereteket. Ennek fontos következménye, hogy a közbeszédben egyre népszerűbbé válnak a dramatizálható témák (mint például a kultúra, a sport, a tudomány, a bulvár), különösen az olyan hírfogyasztók esetében, akik nem tudatosan keresik az információkat, hanem passzívan találkoznak velük, ezért ritkábban szembesülnek a legfontosabb politikai eseményekkel (Skurka et al. 2023).

A jelenség szorosan összekapcsolható a Jürgen Habermas (1962/1993) által bevezetett „refeudalizálódás” fogalmával, amely a társadalmi nyilvánosság szerkezetváltását írja le. A német filozófus szerint a sajtónak, illetve a tömegmédiáknak már nem céljuk az, hogy felvilágosító és valóságközvetítő szerepet töltsenek be. Az objektivitásra törekvést a fogyasztásra való alkalmasság váltja, amely inkább félretájékoztató hatású, semmint a kritikus gondolkodást és a tájékozódást elősegítő folyamat.

A közösségimédia-platformok – például a Twitter (ma X) és a Facebook – alternatív lehetőségeket nyújtanak a politikai szereplőknek arra, hogy közvetlenül szólítsák meg közönségüket, megkerülve a hagyományos média szűrőmechanizmusait (Sahly et al. 2019). Mivel a közösségi médiában alkalmazható közvetlenebb kommunikáció kevésbé kontrollált és nagyobb teret enged az egyszerű, érzelmekre ható üzeneteknek, ez különösen kedvez a populista politikai kommunikáció formáinak, amelyek gyakran támaszkodnak emocionális, leegyszerűsített, ellenségképeken alapuló narratívákra.

A politika tudományos szempontból szerencsés kutatási terep, mivel pontosan meghatározható és definiálható részekre oszthatjuk a kiterjedt és jól körülírt fogalomtárának köszönhetően. A politikai kommunikáció azonban nem illeszthető be ebbe a halmazba. A politikai kommunikáció multidiszciplináris, többszintű kutatási terület, amely magába foglalja a szociológiai, a pszichológiai, a nyelvészeti, a kommunikációelméleti, a politikaelméleti és a történelmi részterületeket is. Ahogy a társadalomtudományok egyetlen területén, úgy a kommunikáció esetében sem kerülhető meg az angolszász álláspont. Lynda Lee Kaid (idézi Merkovity 2012: 23) szerint a politikai kommunikációhoz tartozik

...a politikai retorika, a politikai hirdetés, a választási és politikai kampányok és az ezekről szóló hírek, híradások vizsgálata, az agenda-setting kutatások, a média és a politika kapcsolatának vizsgálata, ezen belül a politikai vezetők (elsősorban elnökök, miniszterelnökök) és a média kapcsolatának vizsgálata.

A politikai kommunikáció tehát diskurzusokat hoz létre a választók, a média és a politikai aktorok között.

Munkám fókuszpontjában egy, a sportvilágból kiemelt, a faji diszkrimináció ellen fellépő mozgalom, illetve az e körül gyűrűző tweet-sorozat áll. Colin Kaepernick profi amerikai futballjátékos meghatározó szerepet játszott a mozgalom 2016-os elindulásában, amelyre a következő évtől kezdve Donald Trump Twitter-üzenetek formájában (is) reagált. A 2017-től 2020-ig tartó Twitter-diskurzuson keresztül elemeztem az Egyesült Államok elnökének politikai kommunikációját, azon belül is a populista elemeket. A diskurzus technikai értelemben ugyan egyirányúnak tekinthető, hiszen az üggyel kapcsolatban csak az elnök bocsát ki üzeneteket a Twitteren, amelyekre nem kap választ ezen a platformon a konfliktus érintettjeitől. Ennek ellenére sem feltételezhetjük, hogy valóban csak a diskurzus szereplőéhez szól a bejegyzéseivel, hiszen elnöki – és ezzel együtt politikusi – pozíciójából szükségszerűen következik, hogy publikus megnyilvánulásai az Egyesült Államok lakosságának, illetve a tömegmédiáknak is szólnak.

2. Politikai kommunikáció a közösségi médiában

A politika mediatisációs átalakulásának korai szakirodalma úgy érvelt, hogy a politika szereplőit a médialogika vezérli kommunikációjukban, tehát a politikusok alkalmazkodnak az újságírók által teremtett napirendhez. Ezt az elképzelést azonban megkérdőjelezzik a legújabb kutatási eredmények, amelyek inkább táncmetaforával írják le a politikusok és a média kapcsolatát, amennyiben a szereplők folyamatos kölcsönhatásban vannak egymással. A politikai aktorok nem passzív „táncpartnerként” léteznek ebben a kapcsolatban, hiszen a különböző médiumok megfelelő stratégiai felhasználása komoly befolyással bírhat a politikai napirendre. A média stratégiai alkalmazására jó példa a közösségi média negatív hírek terjesztésére való felhasználása. Egy holland parlamenti képviselők között végzett kvalitatív kutatás például is azt mutatja, hogy a politikusok körében konszenzus épült ki azt illetően, hogy a negatív hírek nagyobb mértékben képesek hatni a politikai napirendre, ezzel együtt az állampolgárokra is (van der Goot et al. 2025). Nem kevésbé fontos szempont, hogy azok a politikai szereplők, akik a negatív eseményekre és a bizonytalanságra fókuszálnak a kommunikációjukban, gyakran fontosabbnak, relevánsabbnak látszanak, mivel úgy jelennek meg, mint akik a különösen fontos társadalmi problémákkal foglalkoznak. A politika azon szereplői, akik módszeresen hangsúlyozzák a negatív, illetve a konfliktusokat kiváltó történeteket, nem csupán azért teszik ezt, hogy politikai üzeneteket közvetítsenek – amelyekkel képesek megszólítani a választókat és növelni az elköteleződésüket –, hanem a hagyományos tömegmédiumok figyelmét is magukra szeretnék vonni (Bozdog et al. 2024). Ezt a kommunikációs stratégiát Andrew Chadwick (2017) is tárgyalja. Chadwick *intermedia agenda-setting* fogalma alapján a különböző médiumok napirendjei állandó kölcsönhatásban vannak, így egymás tematizációs folyamatait alakítják (Chadwick 2017). A konfliktusgerjesztés ugyan nem elsődleges politikai cél, a médiavisszhang szempontjából mégis fontos szerephez jut. A közösségi média és a hagyományos média logikája átfedést mutat. Ennek ellenére a holland kutatásban több képviselő is kiemelte, hogy szándékosan kerülnek a konfliktusokat, hiszen a politika online környezete a gerjesztett viták nélkül is ellenséges, ezért inkább önreklámozásra használják a közösségi médiát. Elismerték ugyanakkor, hogy a kampányidőszakok legintenzívebb periódusaiban ők maguk is gyakran rákényszerülnek a konfliktusalapú kommunikációra a nagyobb viralitás elérése érdekében.

A negatív híreken és konfliktusokon túl érdemes kiemelni a populista kommunikációs stílust is, amelyet a közösségi médiában szintén hatékony kommunikációs formaként tartunk számon. A stílus nagy előnye, hogy fragmentált kommunikációs módszerekből áll (a politikai és a gazdasági elit támadása, az etnikai, a vallási és az egyéb kisebbségek hibáztatása, a népakarat dicsőítése), amelyeket nem kell szükségszerűen összehangolni a sikeres kommunikáció érdekében (Bozdog et al. 2024).

Kommunikációstratégiai szempontból a populista stílus nagy mértékben hasonlít az imázsalkotás jelenségéhez. Az imázs és a populizmus közös jellemzője, hogy a valóságtól elrugaszkodott, annál ideálisabb képet mutat a választópolgároknak. Ennek az a magyarázata, hogy mindkét esetben a felszínre helyeződik a fókusz a lényegi tartalom helyett. Ez az előadásmód lebutítja a politikai tevékenységeket, valamint egyszerűsíti a döntéshozatali és kommunikációs folyamatokat. A szakpolitikai viták helyét a közvélemény-kutatások veszik át, amelyeknek eredményeit jelszavakra egyszerűsítve kommunikálják a politikusok. Így háttérbe szorulnak a sürgető politikai kérdések, és helyükre a figyelem teljes és állandó megtartása érdekében az aktuálisan népszerű témák kerülnek (Merkovity 2018).

Utku Bozdog és munkatársai (2024) a Twitteren megjelent politikai tartalmú populista bejegyzéseket vizsgálták a 2023-as török parlamenti választások idején. A szerzők a populista kommunikáció több típusát is megkülönböztették, amelyek közül itt az *explicit populizmust* emeljük ki. Ezt a nyílt populista nyelvhasználat jellemzi, vagyis – meghatározásuk szerint – a tisztességes állampolgárok és a bűnös külső csoportok egyértelmű megkülönböztetése. Ezzel szemben az *implicit populizmus* csupán rejtett szuggesztíókon keresztül feje ki hatását. Következtetésük az, hogy az online közösségi felületek lehetőséget kínálnak a nyílt populizmus sikerre vitelére, mivel a populista politikusok minden korábbinál közvetlenebbül szólhatnak a szavazóikhoz, kezelhetik szimpatizánsaik panaszeit, segítségkéréseit, és kampányüzeneteket is közvetíthetnek anélkül, hogy alkalmazkodniuk valamely médium ideológiáihoz, ahogyan az a hagyományos média esetén történne. A szerzők rávilágítottak arra is, hogy az explicit populizmus képes a legnagyobb mértékben aktivizálni a polgárok online tevékenységét megosztások, reakciók és a bejegyzések elmentésének formájában.

3. Donald Trump politikai kommunikációja a közösségi médiában

Donald Trump amerikai üzletember és milliárdos politikai elitbe való váratlan betörése alapjaiban kérdőjelezte meg minden eddigi az amerikai politikáról és a liberális demokráciáról szerzett tapasztalatot. Trump a populista politika teljes eszköztárát felhasználva azt bizonyította be, hogy egyetlen megosztó karakterrel, kifogyhatatlan anyagi forrásokkal és leegyszerűsített politikai kommunikációval is lehet érvényesülni a világ egyik legbefolyásosabb országában, mégpedig a párton belüli hierarchia megkerülésével (Gáspár 2021).

Donald Trump online politikai kommunikációja az első elnöksége előtt és alatt összhangot mutat a fentebb kifejtettekkel. Abdulsamad Sahly és kutatótársai (2019) Donald Trump és Hillary Clinton 2016-os, Twitteren és Facebookon zajló kampánytevékenységét hasonlították össze. Az elnökaspiránsoknál nem csupán a közösségi médiában való kommunikáció sikeressége tért el egymástól, hanem a két platform felhasználási módja is. Míg Trump elsősorban konfliktuskeltésre és a negatív érzelmek közvetítésére használta a Twittert és pozitív megnyilvánulásokra a Facebookot, addig Clinton közel azonos módon kommunikált mindkét felületen, és inkább pozitív érzelmű bejegyzései voltak, amelyeket konfliktusgerjesztő posztokkal egészített ki. Az eredmények az mutatják, hogy Trump Twitter-kampánya, vagyis a negativitás jóval nagyobb online aktivitást – megosztásokat, reakciókat, hozzászólásokat – és elköteleződést váltott ki a felhasználókból, mint Clinton békésebb kommunikációja. A kutatók külön kitértek az egymást támadó online bejegyzések mennyiségére is, amelyekből Donald Trump kétszer annyit posztolt, mint vetélytársa.

Trump szempontjából a Twitter nagy előnye más közösségi platformokhoz képest, hogy személy, nem pedig témaorientált, így a követők könnyebben találhatnak rá az elnök véleményére egy-egy problémával kapcsolatban (Ahmadian et al. 2017). Trump így tweetjeivel módszeresen irányíthatta a napirenden lévő félelemkeltő híreket, hogy aztán biztosíthassa a polgárokat az általa nyújtott védelem bizonyosságáról: az általa kreált hírek bekerültek a televíziós műsorokba, a rádióba és az írott sajtóba is, még nagyobb figyelmet generálva a politikai üzenetek és retorikája számára (Altheide & Merkovity 2021). Ezt a stratégiát a szakirodalom a *biztonságiasítás* fogalmával jelöli, azt a jelenséget jelölve vele, amikor a politikai kommunikáció egy társadalmi kérdést közvetlen fenyegetésként kezel. Ekkor válhatnak indokolttá rendkívüli politikai intézkedések és a határozott vezetői fellépés, amelyek a politikusok védelmező szerepét helyezik előtérbe (Sükösd 2022).

4. A térdelés mint szimbolikus politikai tiltakozás

Kutatásom egyik központi alakja Colin Kaepernick egykori amerikaifutball játékos és politikai aktivista, valamint a civil mozgalom, amely a rasszok társadalmi egyenlőségéért alakult meg. A „térdelős botrány” néven elhíresült akciósorozat 2016. augusztus 14-én kezdődött, amikor a San Francisco irányítója, Colin Kaepernick csapata első előszezonbéli meccsén a kispadon ülve, némán tiltakozva hallgatta az amerikai himnuszot.¹ A gesztust Kaepernick egy héttel később ugyanilyen körülmények között megismételte, ám a két eset nem kapott különösebb figyelmet, ugyanis a sportoló nem öltözött be a csapat szerelésébe, mivel nem játszott. 2016. augusztus 26-án, a következő előszezonmérkőzésen már teljes felszerelését magára öltve ismételte meg néma tiltakozást a cserepadon (Kane & Tiell 2017). Ezúttal tömegek figyeltek fel cselekedetére, amely hatalmas sajtóvisszhangot kapott, és a sportot nem követőkhöz is világszerte eljutott. Kaepernick több interjúban is kiemelte, hogy tetteivel a faji szegregáció elleni harcra szándékozta felhívni a figyelmet, illetve nem kíván annak az országnak tisztelegni, amelynek nem

1 Az afroamerikai történelemben az ülve maradás motívuma különösen fontos. Leghíresebb megjelenése Rosa Parkshoz köthető: ő volt az, aki 1955-ben az alabamai Montgomery városában megtagadta a törvényt, amely szerint a fekete állampolgárok kötelesek átadni helyüket a fehéreknek a tömegközlekedési eszközökön. Az eset következménye a „Montgomery bus boycott”, amely a rasszok egyenlőségéért harcolt. A bojkott egyik vezető személyisége Martin Luther King Junior, az amerikai polgárjogi mozgalmak emblematisztikus alakja volt (Hull 2007).

értékes a feketék élete (Eschmann et al. 2021). A sportoló tettével csatlakozott a Black Lives Matter mozgalomhoz, amelynek később központi alakja lett.²

Az eset után Nate Boyer – egykori NFL játékos és a zöldsapkások alakulatának korábbi tagja³ – felhívta a sportoló figyelmét, hogy a himnusz ülve hallgatása tiszteletlen lehet az Egyesült Államok katonáival szemben, ezért inkább térdeljen le a tiltakozás jegyében. Ezt követően Kaepernick az előszezon utolsó mérkőzésén, valamint az alapszakaszban minden alkalommal féltérde ereszkedve hallgatta a himnuszt, amellyel megteremtette a rasszok egyenlőségéért vívott küzdelem egyik szimbólumát (Kane & Tiell 2017, Muhammad & Thomas 2022).

5. Módszertan és kutatási szempontok

Donald Trump Colin Kaepernickkel és mozgalmával kapcsolatos Twitter-bejegyzéseit diskurzuselemzésnek vettem alá. A módszer alkalmas arra, hogy a szövegeken keresztül különböző társadalmi, közéleti és kulturális jelenségeket és összefüggéseket fedjünk fel. A diskurzuselemző vizsgálatok két főbb csoportra bonthatók: a *kritikai megközelítés* a diskurzusok sajátosságait kutatja, vagyis a struktúrájukban fellelhető hatalmi törekvéseket, érvrendszereket, ideológiákat és kisajátító beszédmódokat vizsgálja; a *genealógiai eljárások* az egyedi eseteket elemzik az általuk létrehozott szempontrendszer alapján (Glózer 2006).

A kritikai diskurzuselemzés megkerülhetetlen alakja Teun van Dijk (2015) úgy érvelt, hogy a társadalomban hatalmi struktúrák vannak, amelyek a diskurzusokon keresztül érthetők meg. A diskurzusokhoz a nyelvhasználaton keresztül férünk hozzá, amely mindig ideológiai természetű, vagyis sosem semleges. A kutatási módszer lényege az, hogy felfedje azokat a nyelvi és gondolkodásmódbeli építőelemeket, amelyek a diskurzuson belüli hatalom kisajátítását vagy annak megtartását szolgálják. A kritikai irányzat különösen érzékeny a társadalmi és a hatalmi egyenlőtlenségek nyelvi kifejeződésére. Ennek megfelelően nem csupán az a célja, hogy leírja egy diskurzus struktúráját, hanem az is, hogy feltárja annak társadalmi beágyazottságát (P. Szilczl 2018).

Mivel a kutatási módszer nyelvi alapokon nyugszik, elsősorban Donald Trump nyelvhasználatát figyeltem a tweet-bejegyzésekben. Először a diskurzusba az elnök által beemelt „ellenségek” jelenlétére utaló nyelvi terminusokat kerestem meg, illetve azok diskurzuson belüli beágyazottságát vizsgáltam. Ezzel kirajzolódtak a diskurzus szereplői és állásfoglalásaik. Ezután Donald Trump érvrendszerét vizsgáltam, vagyis megfigyeltem a diskurzus fogalmi hálóját, feltárva a bejegyzésekben többször visszatérő hangsúlyos kifejezéseket és azoknak a mozgalommal kapcsolatos összefüggéseit. Ezt követően társadalmi és politikai kontextusba helyeztem a bejegyzéseket. Végezetül szintén nyelvi terminusok jelenlétével, illetve azok hiányával azonosítottam a diskurzusban létező és az azokból hiányzó, de a konfliktus megoldásához szükséges ideológiákat.

Az eredmények értelmezése kapcsán fontosnak tartom megemlíteni, hogy a diskurzuselemzést módszertani pluralizmus jellemzi, mivel nincs egységesen operacionizálható metódusa. Ezért jelentős szerepet kap a kutató személye, hisz a különböző értelmező alanyoknak eltérő indíttatásuk és percepciók beállítottságuk van, ami különböző következtetések levonásához vezethet (Glózer 2007).

Tizenhat Twitter-bejegyzést vizsgáltam meg, a mintába minden, a mozgalom ellen fellépő, az amerikai elnök által közzétett tweet beletartozik. A vizsgált időintervallum az ügy 2016-os kiindulásától kezdve Donald Trump Twitterről való letiltásáig, vagyis 2021. január 8-áig tartott. A minta mérete miatt a megállapítások nem általánosíthatók az elnök politikai kommunikációjának minden területére nézve.

2 A Black Lives Matter az Egyesült Államokban létrejött polgári jogi mozgalom, amely a feketékkel szemben megnyilvánuló rasszizmus, különösen a rendszerszintű egyenlőtlenségek és a rendőri túlkapások ellen lép fel. A mozgalom nem csupán tüntetések szervezésében aktív: rendőrségi reformokat, egységes igazságszolgáltatást és tágabb értelemben vett társadalmi igazságot követel etnikumok, nemek, osztályok, illetve egyéb identitások ügyében (Clayton 2018).

3 A zöldsapkások az Egyesült Államok hadseregének különleges alakulata, amelynek feladata, hogy háborúk esetén ejtőernyős gerillaakciókat vezessen a szemben álló fél védvonalai mögé. Nevüket jellegzetes zöld baretsapkájukról kapták.

6. Kutatási eredmények

6.1. Diskurzuselemzés Donald Trump „térdelős” botrányával kapcsolatos Twitter-bejegyzéseiből

A korábban vázolt eset, amely során a sportoló a faji diszkrimináció ellen lépett fel, komoly veszélyt jelentett Donald Trump politikájára, ami arra kényszerítette az elnököt, hogy tegyen meg mindent a lázadó magatartásformák elfojtása és a probléma napirenden kívül tartásának érdekében. A veszély azért volt valós, mert az Egyesült Államokban a 2010-es évek közepétől kezdve folyamatosan nőtt a feszültség a különböző etnikai csoportok között – különösen a republikánus szavazók érezték magukat fenyegetve más etnikai csoportok által – (Mutz 2018), amit tovább fokozott, hogy Trump nem tekintette feladatának megoldani a különböző közösségek problémáit. Emiatt országszerte lázadások dúltak, amelyeket többnyire megfékezett az adminisztráció (Ricard 2018). Ennek ellenére Trump szándékában állt minden potenciális forradalmat kiobbantó, a faji egyenlőségért harcoló társadalmi szerveződést a lehető leghamarabb ellehetetleníteni (Barton Hronesova & Kreiss 2024). Ironikusan hathat, hogy az Egyesült Államok tulajdonképpen a tiltakozás intézményére épült. A tiltakozások és forradalmak által válhatott az ország „a korlátlan lehetőségek” földjévé, amely történelmi folyamatot Vincent Pena (2017) szerint az elnök megtagadott azzal, hogy nem adott teret az afroamerikaiak véleménynyilvánításának (Pena 2017). Ennek megfelelően Trump következesen úgy tematizálta Twitter-bejegyzéseiben a himnusz alatti térdelés gesztusát, hogy azt hazafiatlan magatartásként azonosítsák a választók.

6.2. A diskurzuson belüli ellenségek

A populista politikai kommunikáció talán legfontosabb eszköze az ellenségeképzés (Müller 2018). A vizsgálatokból levont eredmények alapján az elnök csak úgy volt képes a saját ügye mellett érvelni, ha valakivel vagy valamivel szemben határozta meg önmagát. A szemben álló felek többrétű kijelentésváltozatokban kaptak szerepet, vagyis a kijelölt ellenségeket különböző kontextusokban is említette az elnök.

Mielőtt bemutatam a különböző ellenségeképeket és kijelentésváltozatokat, fontosnak tartom tisztázni, hogy a dolgozat egyik főszereplője, Colin Kaepernick személye miért nem jelenik meg elemzésemben. A sportoló ellen irányuló diskurzus jóval terjedelmesebb az itt bemutatottnál, mivel Trump televíziós és rádiós interjúk során kezdte tematizálni az ügyet. Megszólalásaiban hazafiatlannak állította be Kaepernicket a himnusz alatti térdelés miatt, ez azonban a tweet-diskurzust megelőző évben történt. Az online bejegyzésekből való kimaradásának hátterében feltételezhetően az állt, hogy a sportolót elbocsátották akkori csapatától, és más *franchise*-ok sem adtak neki újabb esélyt. Mivel politikai törekvéseinek eredményeként kettőtört sportkarrierje, szimbolikusan a diskurzuson kívülre került, az eszkalálódott mozgalomnak viszont főszereplőjévé vált. Az elnök viszont azért váltott Twitterre az ügyben, mert e platformon több amerikai állampolgárt ért el, mint a hagyományos sajtón keresztül tehette volna (Muhammad & Nirwandy 2021).

2017 őszén Donald Trump vesztesre állt saját háborújában. Colin Kaepernick ügyét növekvő számú játékos és stábtárg támogatja, illetve a csapattulajdonosok is azzal, hogy a klubtagoknak szabad döntést adtak az ügyben. Trump ezért az első kijelentésváltozatban a ligát, illetve az azt részben irányító csapattulajdonosi kört tette a lezáratlan ügy felelőssévé. Nem titkolt szándéka az volt, hogy egy kollektív, minden csapatra vonatkozó szabályt hozzanak létre, amely tiltja a himnusz alatti térdelést.⁴

4 A tweetek szöveghű fordításban szerepelnek a tanulmányban, ezért az eredeti írásmód következtében egyes köznevek nagybetűvel jelennek meg. Isabelle Clarke és Jack Grieve (2019) tanulmánya felveti a kérdést, hogy vajon Trump maga írta-e tweetjeit, vagy kommunikációs stábjá dolgozik rajtuk, ám nem találtak olyan adatokat, amelyek akár az egyik, akár a másik lehetőséget kellő alapossággal támasztanák alá.

Az NFL nézettsége és a kilátogatók száma ZUHAN. A meccsek unalmasak – ez igaz –, de sokan azért maradnak távol, mert hazafiak, mert szeretik Amerikát. A ligának az Egyesült Államok mellé kellene állnia.⁵

A rendelkezés létrejöttét először implicit módon a mérkőzések alacsony nézettségi-látogatottsági adataira támaszkodva érte volna el, holott semmilyen számszerű részletet nem közölt mindezekről. Trump unalmasnak nevezte az Egyesült Államok egyik nemzeti sportágának produktumát, és a nemzeti ligát tette felelőssé, amiért az országot szerető polgárok elfordultak tőlük, mivel nem kívánnak a himnusz alatt térdelő játékosokat nézni.

Az idézett tweetet követően három héttel a liga hivatalos közleményt adott ki, miszerint a továbbiakban sem áll módjukban arra kényszeríteni a játékosait, hogy állva hallgassák a himnuszt. Trump válaszul már explicit módon tekintette ellenségének a ligát, mert semmilyen segítséget nem kapott tőlük a probléma megoldásában: „Az NFL úgy döntött, hogy nem fogja kötelezni a játékosokat arra, hogy felálljanak a Nemzeti Himnuszunk alatt. Teljes tiszteletlenség nagyszerű hazánkkal szemben!”⁶ A kijelentés érvei nem a nemzeti szimbólumokat vagy a liga népszerűségét védték, csupán rejtett módon kísérelték meg a himnusz alatti térdelés felszámolását. Minél tovább engedélyezett a csapatok számára a demonstráció, annál tovább tematizálódhat a faji diszkrimináció a közbeszédben és a politikában, így Trump nem számolhatta fel a politikai napirendben sem.

A szabály létrehozásának érdekes mellékszála, hogy 2018 májusában mégis értelmet nyerni látszott a sok erőfeszítés, mivel az NFL a holtszezonban⁷ meghozott szabálmódosításának megfelelően megtiltotta a pálya melletti térdelést a nemzeti himnusz alatt, de megadta a játékosoknak a lehetőséget a tiltakozásra azzal, hogy az öltözőben maradhatnak erre az időre. Az intézkedésre az egész játékos- és edzőállomány nevében a Philadelphia Eagles csapata reagált, amely megtagadta a részvételt azon a hagyományos fehér házi ünnepségen, amelyet a regnáló bajnok tiszteletére rendeznek minden évben. Az elnök nem tulajdonított különösebb figyelmet a gesztusnak egy Twitter-bejegyzésen kívül, hisz ekkor ő állt nyerésre a „térdelős” demonstráció ellen:

Philadelphia futballcsapata meg lett hívva a Fehér Házba. Sajnos csak néhány játékos döntött úgy, hogy eljön, ezért lemondtuk az eseményt. Az öltözőben maradni a Nemzeti Himnusz lejátszása alatt ugyanolyan tiszteletlenség hazánkkal szemben, mint letérdelni. Sajnálom!⁸

Az eddig példátlan eset miatt lépéskényszerbe került a liga, aminek következtében felfüggesztették rendelkezésüket, ami így mindössze néhány hétig volt érvényben. A szabályt egyetlen meccsen sem alkalmazták, mivel a 2018-as holtszezonban vezették be, majd függesztették fel.

Trump erőfeszítései ezzel semmissé váltak, ami újabb kijelentés aktivizálását és újabb ellenség kijelölését hozta el. A bűnbak szerepébe ezúttal Roger Goodell, a liga vezetője került, akit kezdetben Trump nem nevezett meg tweetjeiben, majd a változások elmaradása következtében ő vált az első megnevezett ellenlábassá. A liga biztosának hibáztatása tartozhatna a liga támadásai közé is, de mivel az sikertelennek bizonyult, Trump az NFL-en belüli legnagyobb hatalommal rendelkező személyre helyezte az általa gerjesztett társadalmi nyomást:

Lehetséges volna, még ha csak a legkisebb mértékben is, hogy Roger Goodell meglehetősen érdekes béke- és kiegyező nyilatkozatában burkoltan arra utalt, hogy mostantól rendben lenne, ha a játékosok letérdelnének, vagy nem állnának fel a Nemzeti Himnusz alatt – ezzel megsértve hazánkat és zászlónkat?⁹

5 Lásd <https://twitter.com/realDonaldTrump/status/911911385176723457> (2017. IX. 24.).

6 Lásd <https://twitter.com/realDonaldTrump/status/920606910109356032> (2017. X. 18.).

7 A naptári év azon periódusa, amelyben nem rendeznek mérkőzéseket.

8 Lásd <https://twitter.com/realDonaldTrump/status/1003832766511894528> (2018. VI. 5.).

9 Lásd <https://twitter.com/realDonaldTrump/status/1269840254871142400> (2020. VI. 8.).

Goodell ekkor egy személyben testesítette meg a már korábban kritizált ligát, amely nem tisztelte a nemzeti szimbólumokat azzal, hogy engedte térdelni játékosait a himnusz alatt. Akár hatékonyabb is lehet az egy személyre szűkített érvtípus, amelynek során Goodell egyedülként válik annak az elnöki és társadalmi felháborodásnak a céltáblájává, amely eddig az egész ligát terhelte. Ennek ellenére ekkor sem ért el érdemleges sikert Donald Trump.

Az utolsó ellenség képébe maguk a játékosok kerültek:

Az NFL-játékosok megint elkezdtek – letérdelnek, amikor büszkén kellene állniuk a Nemzeti Himnusz alatt. Számos játékos, különböző csapatokból, ki akarta fejezni a „felháborodását” valami ellen, amit a legtöbben még csak meg sem tudnak fogalmazni. Közben pedig vagyontokat keresnek azzal, amit szeretnek csinálni...¹⁰

A sorozatos sikertelenség okozta frusztráció érezhető Trump tweetjein, amit az igazol, hogy indulatosnak és tájékozatlannak tartotta a térdelő játékosokat, akik nem is tudják, mi a céljuk a tiszteletlen gesztussal. A bejegyzés a konfliktus eszkalálódását tanúsítja, ugyanis az elnök hangsúlyosabb jelzőket használt érvelésében, mint bármikor korábban.¹¹ A játékosok minősítésében megfigyelhető továbbá a populista politikai kommunikáció egyik fontos eleme, a hisztériakeltő előadásmód is (Forgas & Lantos 2022).

A diverzifikált „ellenséglista” nem létező támadási felületeket célzott, és igazolja azt a pszichológiai megállapítást, amely szerint Trump a végsőkéig vív politikai céljainak eléréséért, még ha ezt a Twitteren teszi is (McAdams 2016). A politikai kontextus ismeretében egyértelmű, hogy ezt a csatát azért volt kénytelen feladni, mert időközben elvesztette elnöki tisztségét, s ez elhalványította számára az ügy megoldásának kényszerét. Kiemelendő továbbá a populista politika visszaköszönő jelensége, amely Trump retorikájában a „mi” az „ők” ellen szimbolikus ellentétpárt hozta létre. A szemben álló fél – aki minden esetben az ország jólétét és kultúráját veszélyeztette – nem állandó szereplő, hisz a probléma mielőbbi megoldásának szüksége azt idézte elő, hogy ne egy állandó ellenséget tartson magával szemben, hanem bárkit, akit a probléma felelőseként bélyegezhet meg.

6.3. Donald Trump érvrendszere

Az érvek vizsgálata során különösen fontos a tiltakozás eredeti célját, az egyes szereplők motivációit, illetve a diskurzuson belüli pozícióit elemezni. A térdelő játékosok és stábtagnak – színes- és fehérbőrűek egyaránt – a faji diszkrimináció elleni küzdelem jegyében tiltakoztak a himnusz alatt, kimutatva ezzel a rasszizmus áldozatai iránti empátiájukat, illetve szimbolizálva az Egyesült Államok rasszokkal kapcsolatos politikájával szembeni elégedetlenségüket. A térdelés azért fontos jelkép ebben a helyzetben, mert a tisztelet maximalizálását szolgálja minden nemzeti szimbólum, különösen az Egyesült Államok katonai alakulatai iránt, ugyanakkor támadási felületet nyújtott, hiszen a térdelő pozíció könnyen helyezhető negatív konnotációba a nacionalista beállítottságú polgárok körében. Donald Trump a populista politikai kommunikációnak megfelelően egészében ignorálta a jelzett problémát, majd olyan elemeket emelt ki az esetből, amelyeket saját politikai intenciójának megfelelően helyezett át egy általa konstruált diskurzusba. Mivel a tiltakozás rasszokkal kapcsolatos, az elnök rákényszerült a rasszalapú kommunikációra, amelyet azonban minden lehetséges módon került. Ennek sikeressége érdekében a nemzeti szimbólumok és az állampolgárokat különösen foglalkoztató adatok mögé bújta az ügyet, elterelve a figyelmet annak valós kontextusáról.

Donald Trump ligaellenes érveinek egyik legfőbb tárgya a pénz volt, amelyet több alkalommal, többféleképpen hozott felszínre Twitter-bejegyzéseiben. A pénz explicit módon jelent meg egy Roger Goodell elleni tweetben, amikor Trump a liga biztosának éves fizetését helyezte középpontba: „A 40 millió dolláros fizetésű komisszárnak most állást kell foglalnia. Első térdelés: eltiltás egy meccsre. Második térdelés: eltiltás az egész szezonra/nincs játék!”¹²

10 Lásd <https://x.com/realDonaldTrump/status/1027892043908046849> (2018. VIII. 10.).

11 Ez csupán a tweetsorozatra igaz, ugyanis tévés interjúkban többször is erős és sértő jelzőkkel illette Kaepernicket.

12 Lásd <https://x.com/realDonaldTrump/status/1020432499082702849> (2018. VII. 21.).

A pénzösszeg pontos megjelölése a korrump elit ellen irányuló populista politikai eszköz, amellyel arra hívta fel a figyelmet az elnök, hogy a liga első embere óriási mennyiségű pénzt keres minden évben, ennek ellenére nem hú hazájához, mivel nem szankcionálta a térdelő játékosok engedetlen magatartását. Szorosan a gondolatmenethez tartozik az, amikor Trump a tweetjében az állampolgárokat és az ő vagyonukat helyezte előtérbe, sőt a pénzük értékének védelmére is kelt:

...Legyetek boldogok, örüljete! Egy futballmeccs – amiért a szurkolók iszonyú sok pénzt fizetnek, hogy megnézhessék és élvezhessék – nem a tiltakozás helye. A pénz nagy része ugyanis a játékosokhoz megy. Találjatok más módot a tiltakozásra. Álljatok fel büszkén a Nemzeti Himnusz alatt – vagy jöjjön az eltiltás fizetés nélkül!¹³

Fontos megjegyezni, hogy a liga éves bevételeinek 48 százaléka minden esetben a játékosok fizetésére szánt összeget képezi, amelynek egy részét a nézők fektetik be jegyek, szurkolói termékek, illetve tévéközvetítések megvásárlása formájában.¹⁴ Trump éppen ezt használta ki, és arra utalt, hogy az NFL a szórakoztatóipar része, az egyszerű állampolgárok kikapcsolódását szolgálja – valóban magas árak mellett¹⁵ –, nem pedig a tiltakozásnak teret adó színpadként működik.

A pénz mint szimbólum és érvelési alap implicit módon is megjelent az elnök szólamában. Ezt abban a tweetben lehet fellelni, amely során a 2017–2018-as szezon első mérkőzésén mért televíziós nézettségi adatok romlására hívta fel a figyelmet. Az említett összecsapáson a Philadelphia Eagles csapata játszott, illetve ez volt a fehér házi ünnepély bojkottálását követő első tétmérkőzés, amitől számos Trump szimpatizáns szándékosan maradt távol, annak ellenére, hogy ezt az elnök közvetlenül kérte volna támogatóitól. Egy mérkőzés statisztikáiból nem lehet megfelelő következtetéseket levonni, még akkor sem, ha a szezon első találkozójának különösen nagy a presztízse. Az elnök mégis saját hasznára fordíthatta a visszaeső adatokat:

Húha, az NFL első meccsének nézettsége jóval alacsonyabb a már eleve nagyon gyenge tavalyi évhez képest. A nézettség 13 százalékkal csökkent – ez a legalacsonyabb érték több mint egy évtizede. Ha a játékosok büszkén állnának a Zászlónk és a Himnusz alatt, és mindezt mutatnák is az adásban, talán visszatérnének a nézők? Különben még rosszabb lesz!¹⁶

Trump tweetjében a fordított arányosság elve alapján kezelte a térdelő játékosok mennyiségének növekedését és a nézettségi statisztikák romlását. Úgy gondolta, ha mindenki hajlandó lenne tisztelettel, állva végighallgatni a nemzeti himnuszt, akkor a liga sem veszítene nézőket, illetve súlyos pénzösszegeket. A valós adatok ilyen irányú torzítása, majd újratematizálása tipikusan Trumpra jellemző politikai eszköz, nem mellesleg az újonnan képzett, valósnak ható problémára igazi megoldást kínált az NFL-nek. Mint segítő szereplő lépett fel ezzel az üzenettel, miközben saját, valóban létező problémáját volt motivált orvosolni.

A pénz kérdése semmilyen konnotációban nem lehetett megalapozott érv az elnök részéről, mivel sem a liga biztosának bérezése, sem egy mérkőzés televíziós adatainak tendenciává formálása, sem a helyszíni jegyek vagy bérletek árazása nincs közvetlen összefüggésben a faji diszkrimináció elleni demonstrációval, tehát a diskurzus eredeti kontextusával. A pénz azonban minden polgár – különösképpen a 2016-os választások idején Trump elszegényedő, munkanélküli, fehér-középosztálybeli támogatói – számára különösen fontos terület, melyre kiemelt figyelemmel és érzékenységgel tekintenek. A diskurzus üzenetének manipulálása Trump részéről a popu-

13 Lásd <https://x.com/realDonaldTrump/status/1027895506809364480> (2018. VIII. 10.).

14 Tretter, J. C. (2021): *NFL Player Association*, <https://nflpa.com/posts/nfl-economics-101>

15 A 2016–2017-es szezonban a legnépszerűbb csapatok átlagosan 300 és 350 dollár közötti áron árúsítottak egy meccsjegyet, lásd Thomas Barrabi (2016): *The Most Expensive NFL Ticket of 2016 Is...* *FOXBusiness*, 8 September 2016.

16 Lásd <https://x.com/realDonaldTrump/status/1038799859128696833> (2018. IX. 9.).

lista stílusnak megfelelően az állampolgároknak lappangó dühre épített, amivel a liga ellen hergelte őket abból a célból, hogy az NFL vezetősége a társadalmi nyomás hatására felszámolja a himnusz alatti térdelést. Ezzel a liga nemcsak, hogy megoldhatta volna Trump valós problémáját, de a felelősség is az NFL vezetőségére hárult volna, hisz ők hozzák meg a végső ítéletet, amellyel az afroamerikaiakért indult mozgalom elbukik.

Donald Trump másik érvelési alapját a nemzeti szimbólumok megsértésére fűzte fel, ami még a pénznél is fontosabb pozíciót kapott retorikájában. Kitűnően szemlélteti ezt az a tweet, amelyben Jerry Jones, a Dallas Cowboys *franchise* tulajdonosát emelte be a diskurzusba, s méltatta csapaton belüli szabályai miatt. Jones az egyetlen a 32 csapattulajdonos közül, aki eleget tett Trump kérésének, és büntető szankciókat helyezett kilátásba a tiltakozó játékosok ellen:

Nagy tisztelet Jerry Jonesnak, a Dallas Cowboys tulajdonosának, aki PADRA ÜLTETI azokat a játékosokat, akik tiszteletlenek a zászlónkkal szemben. „Állj fel a Himnusz alatt, vagy ülj a meccsen!”¹⁷

A nemzeti szimbólumok vizsgálata során is fontos szerepet játszik az eredeti kontextus, illetve a térdelés jelenségének megítélése az egyes felek értékrendszerében. A tiltakozók részéről a térdelés a megbecsülés kifejezésének eszköze minden állampolgárral és állami szervvel szemben. Ha nem lett volna céljuk megadni a tiszteletet, alkalmazhatták volna továbbra is az ülve maradást, ahogy azt Colin Kaepernick tette a mozgalom elindításakor. Fontos adalék továbbá, hogy az NFL-játékosok nagy múltú hagyománya szerint a pályán súlyos sérülést szenvedett csapattársuk felé féltérde ereszkedve, a sisakjukon támaszkodva fejezik ki együttérzésüket.

Trump rasszalapú kommunikációja egy eset kivételével minden alkalommal ki tudta kerülni a rasszizmussal kapcsolatos terminusokat, ami azt is jelenti, hogy úgy volt képes a politikai élet periferiájára helyezni a faji diszkrimináció problémáját, hogy közben töretlenül napirenden tartott egy ezzel kapcsolatos elterelő diskurzust. Ez persze nem a végleges célja volt, csupán átmeneti megoldást jelentett. A diskurzus egészében a rasszizmus elleni küzdelem volt a fő témakör, miközben Trump mindössze egy alkalommal tér ki erre közvetlenül: „A térdelés kérdésének semmi köze a rasszhoz. Ez az Országunk, a Zászlónk és a Nemzeti Himnuszunk iránti tiszteletről szól. Az NFL-nek ezt tiszteletben kell tartania!”¹⁸

A diskurzus legtermékenyebb periódusát hozta az a három hét, amely során ezt a bejegyzést tette közzé az elnök. A rassz (*race*) szó felhasználása a nyomatékosítás eszköze lehetett, mivel ebben az időszakban veszítette el állását Colin Kaepernick, akiért és akinek ügyéért egyre gyakrabban kezdett néma, térdelő tiltakozásba a liga számos tagja. Az elnök ismét a himnusz, a zászló és az ország tisztelete felé terelte a narratívát, hisz csak így tudta nyilvánosan ignorálni a gesztus ideológiai üzenetét.

6.4. Az üzenetek mögött rejlő ideológiák

A kijelentésváltozatok terminusainak és mögöttes érdekeinek vizsgálata alapján több ideológia, valamint alternatív beszédmód is fellelhető a diskurzusban. A Trump által közölt bejegyzések hemzsegnek a nemzeti szimbólumoktól (ilyen például a zászló és a himnusz), továbbá számos alkalommal emelte ki azokat az embereket és intézményeket (például a futball-ligát, a liga komisszáriját, a liga játékosait), amelyek „hazaellenesen” cselekedtek. Donald Trump elnöki kötelezettségének tekintette az Egyesült Államok jelképeinek védelmét, illetve a hazaszerető állampolgárok elégedetlenségének közvetítését. Tevékenységében a nacionalista ideológia tükröződik, amely a tárgyalt mozgalmon túl is erősen áthatja politikáját.

A következő ideológiák közel sem rajzolódtak ki ennyire egyértelműen, mivel csupán implicit módon jelennek meg a narratívában. Az elnök érvelése ugyan több irányból próbálta felszámolni a nemzeti himnusz alatti tilta-

17 Lásd <https://x.com/realDonaldTrump/status/917568245854605313> (2017. X. 10.).

18 Lásd <https://x.com/realDonaldTrump/status/91228028224525312> (2017. IX. 25.).

kozást, de a kijelentésváltozatok nem a valós motivációját mutatták, illetve a térdelés ellen indított harca is csak politikai ürügyként fogható fel. Trump nagy hangsúlyt fektetett a pénzre és az Egyesült Államok jelképeire, ám ezek csak elterelésként szolgáltak, amelyek a valódi törekvéseiben támogatták. Mint már említettem, az elnök politikájában perifériára szorultak a különböző rasszok kérdései, mivel nem tekintette ezeket megoldandó feladatának. Ezen túl nyíltan ellenezte a politikai korrektséget, ami jól mutatja, hogy személyes és politikai spektrumaiban is tagadta a rasszok közötti feszültséget és problémáikat. Az Egyesült Államok sportcsillagai nagy társadalmi megbecsültségnek örvendenek, illetve komoly befolyással lehetnek a lakosságra politikai ügyekben is. Donald Trump álcázott támadásai pedig azt a célt szolgálták, hogy a sportolók hagyjanak fel a faji diszkrimináció elleni tiltakozásukkal, és a rasszok problémái kerüljenek le a politikai napirendről, hisz veszélyeztették az elnök pozícióját abból a szempontból, hogy nem szándékozta megoldani azokat. A rasszizmus eszméje bújtatott módon, a politikai korrektség ideológiájának hiánya pedig nyíltan jelent meg a diskurzusban.

7. Összegzés

Kutatásomban arra tettem kísérletet, hogy Donald Trump populista kommunikációját elemezzem. A dolgozat középpontjában az amerikai sportéletből induló, faji szegregáció ellen fellépő társadalmi mozgalom állt, amelynek elfojtását Donald Trump a Twitter platformján kísérte meg. Az eredmények azt mutatják, hogy Donald Trump közösségi médiában folytatott kommunikációja követte a szakirodalomban leírt populista jegyeket, de teret engedett a személyes ideológiának is a diskurzusban. Ennek megfelelően a konfliktus alatt Trump ellenségeket jelölt ki, hogy velük szemben határozza meg önmagát és álláspontját, illetve áthárítsa rájuk a megoldatlan ügyért viselt felelősséget. Elemzésemben rávilágítottam arra, hogy Trump a bejegyzésekben nem csupán ellenségeket képzett, hanem többszörösen visszatérő érvmotívumokat is társított az üzeneteihez. A populista politizálásnak megfelelően kiemelt szerepet kapott a pénz motívuma, ezzel együtt a futball-liga elitjének támadása, illetve a nemzeti szimbólumok oltalmazása. Végezetül, két egymással párhuzamosan létező, bújtatott ideológia is ki-rajzolódott a vizsgálataim során. A bejegyzések alapján az elnök nem tekintette saját politikai feladatának az Egyesült Államokban élő rasszok konfliktusainak megoldását, sőt a probléma napirenden tartását sem, aminek értelmében, az elnök narratívájában a nacionalizmus mellett a rasszizmus ideológiája és a politikai korrektség hiánya rejtett módon volt jelen.

A tanulmány korlátai közé tartozik a korpusz mérete. Emiatt a levont következtetések nem általánosíthatók az elnök mindennemű Twitter-kommunikációjára, ugyanakkor a kisebb szövegmennyiség lehetővé tette ennek a specifikus és kevésbé kutatott eseménysornak a kommunikációelméleti feltérképezését. A tanulmányban azonosítottam Donald Trump populista politikai kommunikációjának valamennyi komponensét egy eddig feltáratlan diskurzuson keresztül, gazdagítva ezzel az Egyesült Államok elnökéről szóló kommunikációs szakirodalmat.

Felhasznált irodalom

Ahmadian, Sarah, Sarah Azarshahi & Delroy Paulhus (2017): Explaining Donald Trump via Communication Style: Grandiosity, Informality, and Dynamism. *Personality and Individual Differences*, vol. 107, no. 2, pp. 49–53, <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.11.018>

Altheide, David L. & Merkovity Norbert (2021): Hogyan segíti a félelem- és figyelemlapú politika Donald Trumpot és más jobboldali autokratákat? *Médiakutató*, 22. évf., 1. sz., 11–20. o.

Barton Hronesova, Jessie & Kreiss Dániel (2024): Strategically Hijacking Victimhood: A Political Communication Strategy in the Discourse of Viktor Orbán and Donald Trump. *Cambridge University Press*, vol. 22, no. 3, pp. 717–735, doi: 10.1017/S1537592724000239

Bozdog, Utku, Márton Demeter & Tamás Tóth (2024): When Articulating Populist Dichotomies Is Paramount: Exploring the Effects of Explicit and Implicit Populist Styles on User Engagement in Turkish Election Tweets.

- Journalism & Mass Communication Quarterly*, vol. 102, no. 1, pp. 214–246, <https://doi.org/10.1177/10776990241284579>
- Chadwick, Andrew (2017): *The Hybrid Media System: Politics and Power*. Oxford University Press, <https://doi.org/10.1093/oso/9780190696726.001.0001>
- Clarke, Izobelle & Jack Grieve (2019): Stylistic variation on the Donald Trump Twitter account: A linguistic analysis of tweets posted between 2009 and 2018. *Plos One*, 25 September, <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0222062>
- Clayton, Dewey M. (2018): Black Lives Matter and the Civil Rights Movement: A Comparative Analysis of Two Social Movements in the United States. *Journal of Black Studies*, vol. 49, no. 5, pp. 448–480, <https://doi.org/10.1177/0021934718764099>
- Eschmann, Rob, Jacob Groshek, Li Senhao, Toraif Noor & Julian Thompson (2021): Identity Politics, Colin Kaepernick, and Concession making in #BoycottNike. *Computers in Human Behavior*, vol. 114, issue C, <https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106583>
- Forgas, Joseph P. & Lantos Dorottya (2022): A Populizmus Pszichológiája: Politikai Hisztéria, Kollektív Nárcizmus és a Magyar Demokrácia Krízise. In: Majtényi László (szerk.): *Bibó István és a 21. század*, 93–117 o. Budapest, Corvina Kiadó.
- Gáspár Kristóf (2021): A populizmus és a politika határai. In: Mándi Tibor (szerk.): *Populizmusváltozatok*, 10–27. o. Bibó István Szakkollégium.
- Glózer Rita (2006): A diskurzuselemzés módja és értelme, *mmi.elte.hu*, https://mmi.elte.hu/szabadbolcseszet/mmi.elte.hu/szabadbolcseszet/index8dbc.html?option=com_tanelem&id_tanelem=841&tip=0
- Glózer Rita (2007): Diskurzuselemzés. In: Kovács Éva (szerk.): *Közösségtanulmány. Módszertani Jegyzet*, 360–372. o. Regio Könyvek.
- Habermas, Jürgen (1962/1993): *A társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozása*. Századvég.
- Hull, Mary (2007): *Rosa Parks*. Chelsea House Publisher.
- Kane, Daniel & Bonnie Tiell (2017): Application of Normative Ethics to Explain Colin Kaepernick's Silent Protest in the NFL. *The Sport Journal*, vol. 27.
- Márton Ágnes (2021): A politikai korrektség és Donald Trump populizmusa. In: Mándi Tibor (szerk.): *Populizmusváltozatok*, 83–96. o. Bibó István Szakkollégium.
- McAdams, D. P. (2016): *The Mind of Donald Trump*. The Atlantic.
- Merkovity Norbert (2012): *Bevezetés a hagyományos és az új politikai kommunikáció elméletébe*. Pólay Elemér Alapítvány.
- Merkovity Norbert (2018): *A figyelemalapú politika a közösségi média korában*. Médiatudományi Intézet.
- Muhammad, E. Anthony & Cynthia Thomas (2022): Philosophical Hermeneutics as an Interpretive Framework in the Analysis of Colin Kaepernick's NFL protest. *Methodological Innovations*, vol. 15, no. 2, pp. 107–117, <https://doi.org/10.1177/20597991221087148>
- Muhammad, Mohd R. A. & Noor Nirwandy (2021): A Study on Donald Trump Twitter Remark: A Case Study on the Attack of Capitol Hill. *Journal of Media and Information Warfare*, vol. 14, no. 2, pp. 75–107.
- Mutz, Diana C. (2018): Status threat, not economic hardship, explains the 2016 presidential vote. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, vol. 115, no. 19, <https://doi.org/10.1073/pnas.1718155115>
- Müller, Jan-Werner (2018): *Mi a populizmus*. Libri Könyvkiadó.
- P. Szilczl Dóra (2018): *Kritikai diskurzuselemzés*. Pázmány Péter Katolikus Egyetem.
- Pena, Vincent (2017): Taking a Stand by Kneeling: An Analysis of National Anthem Protest Coverage. *Journalism Studies Commons*, vol. 49, pp. 1–73.
- Ricard, Serge (2018): Le phénomène Trump et la racialisation de la politique américaine. *Revue LISA/LISA e-journal*, vol. 16, no. 2, <https://doi.org/10.4000/lisa.9832>

Sahly, Abdulsamad, Chun Shao & K. Hazel Kwon (2019): Social Media for Political Campaigns: An Examination of Trump's and Clinton's Frame Building and Its Effect on Audience Engagement. *Social Media + Society*, vol. 5, no. 2, <https://doi.org/10.1177/2056305119855141>

Skurka, Chris, Mengqi Liao & Homero Gil de Zuniga (2023): Tuning Out (Political and Science) News? A Selective Exposure Study of the News Finds Me Perception. *Communication Research*, online first, <https://doi.org/10.1177/00936502231215528>

Sükösd Miklós (2022): Orbán áldozatai. A félelemkeltés és ellenségképzés szónoklatai a populista propaganda-államban Magyarországon. *Médiakutató*, 23. évf., 3–4. sz., 59–77. o., https://www.mediakutato.hu/cikk/2022_03_osz_tel/05_orban_aldozatai.pdf

van der Goot, Emma Sarah, Toni G. L. A. van der Meer, Michael Hameleers & Vliegthart Rens (2025): Do Politicians Knowingly Create Conflict to Gain Media Attention? How Politicians Navigate a Mediatized Environment Characterized by Negativity and Conflict. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, online first, <https://doi.org/10.1177/10776990241312150>